

När Nordiska ministerrådet involverar barn och unga i sitt arbete

Principer och förhållningssätt

Nordiska
ministerrådet

När Nordiska ministerrådet involverar barn och unga i sitt arbete

Principer och förhållningssätt

Nord 2020:012

ISBN 978-92-893-6499-7 (PRINT)

ISBN 978-92-893-6500-0 (PDF)

ISBN 978-92-893-6501-7 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/nord2020-012>

© Nordiska ministerrådet 2020

Layout: Louise Jeppesen

Tryck: Rosendahls

Printed in Denmark

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och en viktig del av europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Köpenhamn

www.norden.org

Ladda ner och beställ nordiska publikationer: www.norden.org/nordpub

När Nordiska ministerrådet involverar barn och unga i sitt arbete

Principer och förhållningssätt

Innehåll

Inledning	04
Vägledande principer när barn och unga involveras i Nordiska ministerrådets arbete	06
Minimikrav för barn och ungas delaktighet och inflytande i Nordiska ministerrådets verksamhet	08
Medvetet urval av barn och unga	11
Riktlinjer för att skydda och värna barns rättigheter	13
Referenser och inspirationskällor	15
Stödmaterial från Nordiska ministerrådet	15

INLEDNING

Barn och ungas välbefinnande och möjlighet att utöva sina rättigheter är en förutsättning för Nordens fortsatta utveckling. Ministerrådet ska bidra till att Norden är en ledande region och föregångare i arbetet för ett samhälle där barn och ungas rättigheter och skilda perspektiv ges utrymme och bidrar till samhällsutvecklingen. Därför ska Nordiska ministerrådet arbeta utifrån synsättet att alla barn och unga är viktiga här och nu, inte bara i framtiden. Barn och unga är därmed prioriterade målgrupper inom ministerrådet. Med denna utgångspunkt ska Nordiska ministerrådet integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i sitt arbete.

Med ambitionen att i högre utsträckning integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv följer också ett ansvar att säkerställa att arbetet sker utifrån ett antal vägledande principer, med en gemensam miniminivå på barn och ungas involvering, och framför allt på ett sätt som skyddar och värnar barns säkerhet. Denna skrift är relevant för alla situationer där barn och unga kontaktas eller involveras som en del av Nordiska ministerrådets verksamhet, exempelvis i en panel (deltagare), en fokusgrupp (för att delge sin egen åsikt eller representera hållningen hos en grupp av barn och unga) eller för att medverka i media.

Genom denna skrift slår Nordiska ministerrådet fast gemensamma utgångspunkter och riktlinjer för att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i sitt arbete. Nordiska barn- och ungdomskommittén (NORDBUK) och ansvarig rådgivare för barn och unga inom Nordiska ministerrådet kan alltid kontaktas för att få stöd i arbetet.

Inom Nordiska ministerrådet omfattar målgrupperna barn och unga alla i åldrarna 0–25 år och är därmed något vidare än exempelvis barnkonventionens fokus på barn, det vill säga individer upp till 18 år.

VÄGLEDANDE PRINCIPER NÄR BARN OCH UNGA INVOLVERAS I NORDISKA MINISTER- RÅDETS ARBETE

Med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter ska Nordiska ministerrådet arbeta för att skydda och främja barn och ungas rättigheter samt främja deras möjligheter att utöva dessa rättigheter och kunna vara delaktiga i samhället. Nordiska ministerrådet ska därför i sitt arbete följa följande grundläggande principer i allt arbete där barn och unga involveras. Principerna är hämtade från Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) och utgör grundläggande krav som bör vägleda alla processer där barn och unga involveras.

PROCESSERNA SKA VARA

transparenta och informativa: Barn och unga måste få fullständig, tillgänglig, mångfaldsmedveten och åldersanpassad information.

frivilliga: Barn och unga ska aldrig tvingas att uttrycka åsikter mot sin vilja.

respektfulla: Barn och ungas åsikter ska behandlas med respekt, och barn ska ges möjlighet att initiera idéer och aktiviteter.

relevanta: De frågor i vilka barn och unga har rätt att uttrycka sina åsikter måste ha verklig relevans i deras

liv och göra det möjligt för dem att dra nytta av sina kunskaper, färdigheter och förmågor.

barnanpassade: Miljöer och arbetsmetoder ska anpassas efter barns förmågor.

inkluderande: Barn och unga är inte en homogen grupp, och deltagande måste innebära lika möjligheter för alla utan diskriminering i någon form.

understödda av utbildning: Vuxna behöver beredskap, färdigheter och stöd för att kunna underlätta barns deltagande på ett effektivt sätt. Barn och unga som deltar som utbildare och facilitatorer behöver särskilda färdigheter i att till exempel vara medvetna om sina rättigheter samt utbildning i att organisera möten, hantera medier, offentliga tal och opinionsbildning.

säkra och riskmedvetna: Att uttrycka sina åsikter kan vara riskabelt. Vuxna har ett ansvar för att minimera risken för att barn utsätts för våld, utnyttjas eller drabbas av andra negativa konsekvenser av att de deltar.

präglade av ansvarsskyldighet: Barn och unga ska vid all forskning eller konsultation informeras om hur deras åsikter har tolkats och ges möjlighet att påverka analysen. Barn bör också ges möjlighet att lägga fram klagomål om resultatet av analysen.

MINIMIKRAV FÖR BARN OCH UNGAS DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE I NORDISKA MINISTERRÅDETS VERKSAMHET

Alla verksamheter inom Nordiska ministerrådet bär själva ansvar för att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i sitt arbete. Självklart varierar det mellan olika områden hur närvarande ett barnrätts- och ungdomsperspektiv kan och behöver vara. I de fall där medarbetare inom Nordiska ministerrådet eller samarbetspartner identifierat ett behov av att involvera unga är det också nödvändigt att detta görs på ett likvärdigt sätt. Genom följande minimikrav vill Nordiska ministerrådet därför fastställa de minsta gemensamma nämnare som ska gälla för alla de situationer då barn och unga involveras eller konsulteras i arbetet.

FÖRE INVOLVERING

- I initiativ där barn eller unga bör konsulteras finns det också tid för att planera deltagandet och en budget som gör det möjligt i enlighet med de riktlinjer som är fastslagna i detta dokument. Det kan exempelvis handla om tid för samråd och kostnader för tolk och ledsagare.
- Urvalskriterierna för vilka barn och unga som involveras ska vara tydliga och transparenta (se vidare under nästa avsnitt).
- Det har tagits fram barnanpassad information om aktiviteten som översatts till relevanta språk.

- Det ska finnas en tydlig beskrivning av vilken roll de barn och unga som ska delta förväntas ta och även en tydlighet kring vilken roll Nordiska ministerrådet har i relation till aktuell insats.
- Lokalen där barn ska involveras är barnvänlig och tillgänglig, för alla barn, unga och vuxna.

UNDER INVOLVERING

- Barnen som involveras får samma förutsättningar som vuxna att göra inlägg, presentationer eller göra sin röst hörd och deras inspel dokumenteras på samma sätt som andra deltagares.
- Barn får möjlighet att uttrycka sig på sitt modersmål (inklusive teckenspråks- och/eller texttolkning), oavsett om det kräver tolk eller inte.
- I de fall där barn kommer att synas eller uttala sig i media är det viktigt att säkerställa att barn förstått vad det innebär och är medvetna om hur det kan användas och synas.
- De personer som ska stå i direkt kontakt med barnen i konsultationen har erfarenhet och kompetens att möta barn på ett inkluderande och icke-diskriminerande sätt.
- I situationer där barn och unga i olika åldrar är involverade är det viktigt att det finns utpekade vuxna med fokus på att ta hand om dem så att detta ansvar inte faller på de äldre barnen.
- Barnets bästa är i fokus under hela deltagandeprocessen.

EFTER INVOLVERING

- Barnens upplevelse av involveringen ska utvärderas och i den ska barnen som deltagit få delge sina upplevelser.
- Barnen ska få återkoppling på vad deras involvering lett till eller hur den omhändertagits.

Kom ihåg: Det finns inte ETT barn- och ungdomsperspektiv. Barn och unga är precis som vuxna en heterogen grupp där många olika perspektiv och erfarenheter samlas. Ett barn eller en ungdom kan därför aldrig förutsättas tala för barn och unga som grupp. Endast barn och unga som officiellt representerar en organisation kan förväntas föra en talan från mer än sitt eget perspektiv.

MEDVETET URVAL AV BARN OCH UNGA

I alla situationer där barn och unga involveras i Nordiska ministerrådets verksamhet är det viktigt att göra medvetna val gällande VILKA barn och unga man vänder sig till med en förfrågan. Precis som i alla andra fall är urvalet beroende på syftet med involveringen. I tillägg till de vägledande principerna följer här ett antal frågeställningar som du ska ställa dig i urvalet:

RELEVANS OCH KOMPETENS: Vad förväntas de barn och unga som involveras att bidra med eller få ut själva? Här är det viktigt att säkerställa att syftet med involveringen är tydlig – annars är det också svårt att identifiera vilka barn och unga som bör involveras.

REPRESENTATIVA FÖR FLER eller enskilda EXPERTER:

Förväntas barn och unga föra talan för en större grupp av barn och unga? Då bör du fråga barn- och ungdomsorganisationer som i demokratiska strukturer väljer sina företrädare. Här finns ett brett spektrum av organisationer med olika typer av inriktning och kärnverksamhet. Vill du lyfta en specifik fråga kan du istället bjuda in barn och unga som är experter på just den frågan – oavsett om de är organiserade eller inte. Det är mycket viktigt att vara tydlig både i urval och kommunikation om deltagarna representerar sig själva, en organisation eller en grupp unga.

MÅNGFALD: Det är viktigt att involvera barn och unga med olika bakgrund och livserfarenheter. Här kan parametrar som t.ex. kön, könsidentitet eller -uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder beaktas.

ÅLDER: Vilka åldrar av barn och unga är viktigast att nå varierar naturligtvis beroende på frågan. Utöver att åldern behöver vara relevant för vad det gäller kan även mognad behöva räknas in i ekvationen. Det är lätt att oftast välja att involvera äldre barn och unga då de kan kräva mindre långtgående anpassningar än för mindre barn, men även de yngsta barnen har rätt att säga sin mening och få den beaktad.

KANALER ATT NÅ UT: Via vilka kanaler når man ut till de barn och unga man vill nå? Här behöver man identifiera sätt att nå ut till barn och unga och först ställa sig frågan var de barn och unga man önskar nå uppehåller sig. Det kan exempelvis handla om skolor, sociala medier eller organisationer i civilsamhället. Det är ofta någon aktör som blir nyckelpersonen för att nå ut rätt. En rektor kan exempelvis sprida en förfrågan till flera lärare och på så sätt nå ut till barn och unga.

RIKTLINJER FÖR ATT SKYDDA OCH VÄRNA BARNS RÄTTIGHETER

Utöver att säkerställa att barn och unga involverats på ett genomtänkt och respektfullt sätt i Nordiska ministerrådets arbete är det också helt avgörande att barn och ungas säkerhet skyddas och värnas då barn och unga involveras. Nordiska ministerrådet vill därför genom följande *safe-guarding-principer* fastslå det ansvar som medarbetare och ministerrådets samarbetspartner har för att agera på ett sätt som skyddar och värnar barns säkerhet och uppmärksammar situationer där barn och unga riskerar att fara illa.

Särskilt när barn och unga under 18 år involveras i Nordiska ministerrådets arbete har du som medarbetare eller samarbetspartner följande ansvar:

1. Barn och unga måste ges möjlighet att ge sitt skriftliga samtycke till att personlig information om dem delas. I de fall barnen är för små för att ge sitt eget samtycke ska deras vårdnadshavare ges möjlighet att ge skriftligt samtycke till att personlig information om barnet delas.
2. Rapportera all form av fysisk eller psykisk misshandel eller oro för att barn eller unga far illa. Rör det sig om en medarbetare som beter sig illa mot ett barn ska ministerrådets HR-avdelning kontaktas i enlighet med

principer för olämpligt uppträdande. Är det en annan aktör som betar sig illa mot ett barn ska rapportering ske i enlighet med regelverket i aktuellt land.

3. Dela inte med dig av personliga kontaktuppgifter till barn och unga eller acceptera kontaktförfrågningar i annat än arbetsrelaterade sociala medier.
4. Ge barn under 18 år rätt till ledsagare, en vuxen person som följer med på aktiviteten eller insatsen i vilken barnet involveras. Ledsagare ska inkluderas i budgeten när barns delaktighet planeras.
5. Säkerställ ett så kallat två-till-ett-förhållande mellan barn och vuxna – det vill säga att ett barn då det involveras i arbetet alltid har minst två vuxna närvarande.
6. Utnyttja eller exploatera aldrig ett barn eller agera på ett sätt som kränker barnets rättigheter eller kan sätta barnets säkerhet i fara. Att be barn eller unga om lov att frånga vissa av de principer som satts upp i detta dokument skulle vara ett exempel på ett sådant övertramp.

REFERENSER OCH INSPIRATIONSKÄLLOR

Europarådet: Child safeguarding policy

<https://rm.coe.int/child-safeguarding-policy-children-s-rights-division-22-may-2018-as-up/16808c8b91>

FN:s konvention om barnets rättigheter:

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

Rädda barnen: Child safeguarding – safe and secure programmes for children

https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/medlem--volontar/tryggare-tillsammans/tryggare-tillsammans-child-safeguarding-policy_inkl_bilagor_-eng.pdf

STÖDMATERIAL FRÅN NORDISKA MINISTERRÅDET

Har du rätt glasögon på dig?

Ett stöd att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i Nordiska ministerrådets arbete

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:norden.org:diva-4397>

Do rights!

Nordic perspectives on child and youth participation

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:norden.org:diva-4387>

Nordiska ministerrådet
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
www.norden.org

Barn och ungas välbefinnande och möjlighet att utöva sina rättigheter är en förutsättning för Nordens fortsatta utveckling. Ministerrådet ska bidra till att Norden är en ledande region och föregångare i arbetet för ett samhälle där barn och ungas rättigheter och skilda perspektiv ges utrymme och bidrar till samhällsutvecklingen. Med denna utgångspunkt ska Nordiska ministerrådet integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i sitt arbete.

Med ambitionen att i högre utsträckning integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv följer också ett ansvar att säkerställa att arbetet sker utifrån ett antal vägledande principer, med en gemensam miniminivå på barn och ungas involvering, och framför allt på ett sätt som skyddar och värnar barns säkerhet. Denna skrift är relevant för alla situationer där barn och unga kontaktas eller involveras som en del av Nordiska ministerrådets verksamhet.